

Bir Sorunun Cevabı

Soru: Anayasa Mukaddimesi'nde şöyle geçmektedir: "Madde-140- Ümmetin fertlerinden her bir ferdi, kamu mülkiyeti kapsamında olanlardan faydalanma hakkına sahiptir. Devletin, tebaanın geri kalanı olmaksızın bir kimsenin kamu mülkiyetlerini sahiplenmesine ve veya işletmesine izin vermesi caiz değildir."

Kitaplarımızda şu hadis varit olmuştur:

... *"Müslümanlar şu üç şeyde ortaktırlar..."*

Şu hadis de varit olmuştur:

... *"İnsanlar şu üç şeyde ortaktırlar..."*

Soru aşağıdaki şekildedir:

Söz konusu madde, faydalanma hakkının ümmetin fertlerine ait olup tabiyet taşıyan kimseler veya tebaanın fertlerine ait olmadığını ifade etmektedir. Aynı şekilde hadislerden birinin Müslümanları, diğerinin insanları ifade ettiği de mülahaza edilmektedir. O halde bizler, ammun has üzerine hamledilmesi kaidesi ile amel edip rivayetlerin birinde geçen "insanlardan" maksadın Müslümanlar olduğunu mu anlamış oluyoruz? Böylelikle (hakkında birbirine destekleyen delillerin varit olduğu üzere kamu hizmeti dışında) zimmet ehlinin kamu malında hakkı olmamakta mıdır, yoksa bu meseleye ilişkin başka bir anlayış mı vardır? Allah sizleri mübarek kılsın.

Cevap:

1. 140. madde şunu ifade etmektedir: "Ümmetin fertlerinden her bir ferdi, kamu mülkiyeti kapsamında olanlardan faydalanma hakkına sahiptir. Devletin, tebaanın geri kalanı olmaksızın bir kimsenin kamu mülkiyetlerini sahiplenmesine veya işletmesine izin vermesi caiz değildir."

"Ümmet" kelimesi müşterek lafızlardandır. Yani birçok manası olup bir, cemaat, Müslümanlar, tebaa ve din... manasına gelir.

Mananın tahdidi ise karine vasıtasıyla olur.

Bizler bu metinde ümmet kelimesiyle açık bir şekilde "tebaa" kelimesini kastettik. Zira maddenin sonunda şu ifadeyi zikrettik: "...tebaanın geri kalanı olmaksızın..."

Bu, maddenin metninin anlaşılması açısından dır.

İki hadisin anlaşılması ve iki hadiste geçen "insanlar" ve "Müslümanlar" lafzından kastedilenin tebaa olduğunun istinbat edilmesi açısından olana gelince; aşağıdaki şekildedir:

2. Tahsis, beyan demektir. Mesela hem amm bir lafız hem de ondan daha amm bir lafız varit olduğunda bakılır: Eğer birinci amm lafız, daha amm olan ikinci lafız beyan eden ise onun için bir tahsis olur. Yok eğer değilse her ikisi de tahsis yoluyla beyana muhtaç olarak kalırlar. Dolayısıyla amm, daha amm olanın fertlerinden bir fert olur.

"İnsanlar şu üç şeyde ortaktırlar..." ve "Müslümanlar şu üç şeyde ortaktırlar" hadislerinin ilkindeki "insanlar" kelimesi, ikincisindeki "Müslümanlar" kelimesinden daha ammdır. Ancak iki nass da başka bir beyana ihtiyaç duymaktadır. Çünkü "Müslümanlar" kelimesi "insanlar" kelimesini tahsis eder dersiniz dolayısıyla bu husustaki şeri hüküm, kamu mülkiyeti Müslümanlara ait olmuş olur ki bu doğru olmaz. Çünkü kamu mülkiyeti, Müslümanlara ait değildir. Zira İslam devletinin dışında yaşayan, yani tebaasından olmayan Müslümanın kamu mülkiyetinde hiçbir hakkı yoktur ve bu da gayet açıktır.

Bunun için deriz ki "insanlar" amm bir lafızdır ve "Müslümanlar" onun fertlerinden bir ferttir. Ardından hem insanlar hem de "insanlar" lafzının fertlerinden bir fert olan "Müslümanlar" lafız için tahsis yoluyla bir beyanı araştırırız ki böylece Büreyde hadisini buluruz:

"...Sonra onları kendi dârlarını muhacirlerin dârına çevirmelerine davet et ve onlara, eğer bunu yaparlarsa muhacirler lehine ve aleyhine olanların onlar için de olacağını haber ver. Eğer onu muhacirlerin dârına çevirmeye karşı çıkarlarsa onlara, Müslümanlara uygulananların kendilerine uygulandığı Müslüman Araplar gibi olacaklarını ve Müslümanlarla birlikte cihat etmedikleri müddetçe feyde ve ganimette hiçbir hakları olmayacağını haber ver."

İşte bu hadis, Dâr-ul İslam'a dönüp devlet tabiyeti taşımayan bir kimsenin Müslüman olsa bile tebaanın haklarından her hangi bir hakka sahip olmayacağı hususunda sarihtir. Yani "insanlar" ve "Müslümanlar" lafzı Büreyde hadisi, yani tebaa ile tahsis edilmiştirler.

Böylece şeri bu husustaki hükmün, kamu mülkiyeti Dâr-ul İslam'da yaşayıp tabiyet taşıyan kimselere ait olduğunu anlarız.

3. Bu, soruda zikrettiğiniz iki hadisten şeri hükmün istinbat edilmesi açısından ki o da aşağıdaki şekildedir:

"İnsanlar" hadisi ammdır.

"Müslümanlar" hadisi ammin fertlerinden bir ferttir.

Büreyde hadisi: "İnsanlar" amminü tahsis edendir. Yani ister Müslümanlardan isterse gayrimüslimlerden olsun sadece tebaadan olan kimselerdir.

4. Ancak zimmet ehline intibak eden sarih nasslar da vardır ki bunlardan biri şudur:

Yollar kamu mülkiyetindedir. Tirmizi, Âişe [Radıyallahu Anha]'den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

... *"Resulullah'ın üzerinde pamuktan kalın iki elbise vardı. Oturduğunda üzerindeki ağırlığından dolayı terlerdi. Derken falan Yahudi için Şam'dan kumaş geldi. Dedim ki: Keşke ona haber gönderseydin de rahat iki elbise alsaydın."*

İslami Devlet'te yaşayan bu Yahudi, ticareti için Müslümanların yollarını kullanıyordu ve yollar bir kamu mülkiyeti idi.

Sahabe, Şam Nasranilerinin Müslümanlarla birlikte Şam nehirlerinden içmeleri üzerinde icmaa etmiştir. Aynı şekilde hem Irak ve Bahreyn'de Mecusilik üzere kalanlar hem de Mısır'daki Kıptiler Nil'den içiyorlar, suluyorlar ve hep birlikte ormanlardan odun topluyorlardı.